

УДК 81'42:32:[808.51-057.177.1(477)]'364"

КОНЦЕПТ ВІЙНА В УКРАЇНІ УСТАМИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ПЕТРА ПОРОШЕНКА

Добош О.С., Сабан О.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті розглянуто концепт ВІЙНА В УКРАЇНІ у межах політичного дискурсу. Проаналізовано політичні промови президента України Петра Порошенка. На їх основі з'ясовано особливості досліджуваного концепту в умовах агресії Російської Федерації в Україні. Виокремлено моделі, покладені в основу метафоричного представлення цього концепту. Окреслено перспективи подальшого дослідження.

Ключові слова: концепт, метафора, модель, політична промова, політичний дискурс.

Постановка проблеми. Беручи до уваги складну політичну та соціальну ситуацію в Україні, а також її образ на міжнародній арені, вагомим значенням набуває вивчення концепту ВІЙНА В УКРАЇНІ крізь призму політичного дискурсу гаранта держави Петра Порошенка, адже завдяки своїй прагматичній спрямованості, він здійснюють значний вплив на суспільну думку наших громадян, а в окремих випадках – формує суспільно-політичну і військову картину нашої країни у представників інших національностей.

Політична промова – це заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ з позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін [7]. Будь-який політик стикається з необхідністю правильного комбонування мовних одиниць у промові, адже їхні мовностилістичні особливості відіграють значну роль в успішності досягнення поставленого комунікативного завдання. Одним із найпоширеніших засобів створення виразності та образності у публічних промовах є метафори, за допомогою яких певні слова розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю чи контрастністю [6, с. 55]. Завдяки метафорам

здійснюється емоційний вплив, що забезпечує підтримку промови слухачами.

Суспільно-політичний феномен ВІЙНА відіграє винятково важливу роль в культурі будь-якого народу. Цьому явищу присвячені окремі дослідження в області філософії, соціології, психології, історії, політології. Проте це поняття не настільки детально вивчене з лінгвістичної точки зору. Концепт війни виявляється складним та неоднозначним при спробі позначення конкретних подій і не тільки в тому, що сучасні війни принципово відрізняються від воєн часів Фу-кідіда. Адже, сьогодні настав час, передбачений одним американським військовим аналітиком, який писав: «У кінцевому підсумку ми змушені будемо мати справу із заплутаною дійсністю, яка не вкладається в комірочки концептуальних категорій» [17]. Тоді йшлося про зміни стратегічних концепцій НАТО та США внаслідок змін у довіллі безпеки після 11 вересня 2001 року. Сьогодні, після російської агресії в Україні, ця нова невпорядкована реальність уже оточує нас. Якщо поглянути на категорію подій, що позначаються словом «війна», як це пропонує Вітгенштейн для категорії ігор, то сюди можна віднести, окрім війн, що відомі з історії (Пелопонеські

війни, Столітня війн, Перша і Друга світові війни, тощо) та новітніх високотехнологічних воєн, також «зоряні війни», «космічні війни», численні комп'ютерні ігри з віртуальними війнами. Як це було у випадку добре відомої кібератаки "NotPetya" проти України в минулому році, як своєрідна спроба Кремля дестабілізувати нашу країну, і яка була поширена по всьому світу. Крім того, до категорії воєн у сенсі Вітгенштейна можна було б віднести війну добра зі злом, світла і темряви тощо. Такі інтерпретаційні моделі як Росія – це Мордор (з роману Толкієна «Володар перснів») проникають в офіційний дискурс. У промові Президента України Петра Порошенка з нагоди Дня незалежності 2015 р. Новоросію названо міфом, «країною Мордор». Також гарант використовує ще одну алюзію: міфологічний цар Мідас міг перетворити в золото все до чого доторкається. «Руський мір» перетворює усе, до чого торкається, у руїни та занепад. Погляньте на Абхазію, Південну Осетію, Придністров'я, окуповані Донбас та Крим» [12]. Під впливом есхатологічних моделей боротьби світла й темряви (зла) формується розуміння ролі України як цивілізаційного форпосту, що стоїть на захисті Європи. «Однак зло, яке стоїть за цією війною, є єдиним і «воно» перебуває у Кремлі» [3].

Надзвичайно важливим питанням для громадської свідомості в Україні довгий час залишалося питання кваліфікації і назви російської агресії як власне війни. Позначення «антитерористична операція» (АТО) у публічному вимірі часто не відбивало суті конфлікту між державами та ролі РФ як нападника. На рівні медійного (та новомедійного) дискурсу часто вживався термін «неоголошена війна», «гібридна війна». І лише 30 квітня 2018 р. антитерористична операція (АТО) на Донбасі перетворилася на операцію об'єднаних сил. Україна нарешті юридично визнала, що на сході країни вона має справу не з терористами, а з представниками окупаційних адміністрацій, якими є так звані «ЛНР» і «ДНР». Ну, а окупантом, тепер уже офіційно, є Росія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванню сучасних уявлень про поняття «концепт» сприяли праці таких учених як В. Карасик, А. Вежбіцька, С. Кубряков тощо. Концепт ВІЙНА був об'єктом численних наукових розвідок, зокрема, С. Богдан, Л. Венедиктової, О. Колесникова, Дж. Лакоффа тощо. У контексті агресії Російської Федерації по відношенню до України, концепту ВІЙНА присвятила свою працю, зокрема, Г. Яворська.

Мета і завдання статті. Мета нашого дослідження – виокремити моделі, покладені в основу метафоричного представлення концепту ВІЙНА В УКРАЇНІ в політичному дискурсі чинного Президента України Петра Порошенка.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування дослідження. У результаті аналізу усіх промов Президента, які стосувались військових подій на території України за період 2014-2018 років, було виокремлено перелічені нижче моделі.

Війна – це гіпербола. Цей художній засіб полягає в надмірному перебільшенні характерних властивостей чи ознак певного предмета або явища задля особливого увиразнення художнього зображення [5, с. 117]. Гіперболи використовуються

в промовах для надання інформації експресивно-го забарвлення, підкреслення важливості певних фактів та з метою впливу на емоції аудиторії. На 54-тій Мюнхенській конференції з безпеки Порошенко, використовуючи перебільшення, намагався прив'язати події в Україні до світового контексту: «Сьогодні нам не залишається нічого іншого як визнати, що гібридна війна, яку веде Росія, поступово перетворюється у повномасштабну Світову Гібридну Війну» [4]; «Власне, Україна є цитом і мечем Європи»; «Сьогодні Україна – це головне поле битви за європейський порядок та архітектуру безпеки» [16]. Український президент спробував переконати аудиторію в тому, що об'єднати ряди перед обличчям російської загрози – це найкраще, що європейці можуть зробити за даних обставин. Адже, саме Кремль загрожує міжнародній безпеці і підриває основи світового порядку: «Хто наважиться не погодитися з Кремлем, ризикує своєю свободою і навіть життям» [1].

Війна – це хижак. «Ми належимо до іншої цивілізації, де цінують людське життя. І я як президент ціную життя кожного українця. І точно, як в Росії, ми не будемо приносити це в жертву імперським амбіціям» [11]. У цьому контексті П. Порошенко зазначив, що за вибір політико-дипломатичного врегулювання він зазнає критики з різних сторін: «З одного боку – яструби, які не усвідомлюють усіх наслідків воєнного сценарію. З іншого боку – «п'ята колона» й капітулянти, котрі нав'язують Україні смертельно небезпечні російські умови так званого миру» [10]. «Проте, я чую все більш нав'язливі заклики до умиротворення, принаймні в деякій мірі, стосовно апетитів Росії» [3].

Війна – це простір. Такі метафори дозволяють уявити інформацію, візуалізуючи її. Вона створює платформу для взаємодії автора тексту та реципієнта, апелюючи до його емоцій. Добре знайомі читачу просторові поняття є інформаційно-емкісним інструментом концептуалізації. «Навіть ті, хто воліли б «домовлятися» з Кремлем, не сумніваються у його приналежності до «Вісі зла» – в одному ряді з Північною Кореєю та Іраном» [8]. За словами президента, військовий сценарій «загрожує повномасштабною війною з РФ по всьому периметру нашого кордону в умовах, коли нам потрібні ще роки для зміцнення армії» [11]. Водночас глава держави підкреслив: «Ми нікому не віддамо жодного клаптика української землі! І цю думку поділяють більшість українців» [13]. «Наївно вірити, що «безпечна гавань» завжди буде поруч. Не буде ніякої «безпечної гавані», якщо ми дозволимо комусь вважати, що для нього не існує ніяких правил і обмежень» [1]. «Чи буде це «російський світ з альтернативними цінностями», або «вільний світ з універсальними цінностями?»» [12]. «Окупований кримський півострів, відповідно до правозахисників, уже перетворився на територію репресій» [1]. «Найважче вже позаду, Україна витримала випробування, але точку неповернення ми ще не пройшли» [9]. Окремо Порошенко наочно пояснив різницю між цивілізованим світом і «руським міром», порівнявши умови життя в німецькому Мюнхені та російському Калініграді (колишньому Кенінгсберзі), Фінляндії та Карелії, Японії та на окупованих Росією Курилах.

Війна – це стихія. Розуміння війни як природного явища має глибоке культурне і хронологічне коріння. Ще Фулідід, найвідоміший з античних теоретиків війни, порівнював її зі стихійною силою, природними лихами, непередбачуваними бідами, що валяться на людський рід. Війна постає неконтрольованою силою. Моральні питання та проблеми відповідальності тут виводяться за дужки – стихія виникає і діє сама по собі. «Це небезпечне падіння у прірву нецивілізованого світу, в якому відсутні будь-які правила, мусить бути зупинено» [2]. «Дякувати Богу, що політика умиротворення щодо реваншистської та агресивної Росії не в руслі західної політики» [3].

Президент Петро Порошенко зазначає, що на Сході України не заморожений конфлікт, як дехто намагається це зобразити, а справжня війна через агресію Росії проти України, від якої продовжують гинути українські військові та цивільні особи. «Це спільна позиція всіх країн, які дали нам гарантії безпеки. Перше – це не заморожений конфлікт», – зазначив Президент [15].

Це реальна гаряча війна через російську агресію на Сході моєї країни. Це суверенна українська територія і Росія туди направляє війська, щоб вбивати українців», – підкреслив Глава держави, нагадавши про жертви серед військових та цивільного населення на Донбасі [15].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, особливості сприйняття й інтерпретації подій, пов'язаних з російською збройною агресією проти України, зумовлені як складною семантичною структурою концепту війни, так і особливостями її дискурсивної реалізації. Треба ненавидіти війну. Але це не привід не називати її на ім'я. Війна лякає кожну нормальну людину, але це не привід її не помічати. До речі, тільки війна нарешті примусить нас визначитися з дефініціями. Війну треба ненавидіти. Війну неможливо цінувати. Але вона вже оцінює кожного. За ділами його [14]. Подальше ж вивчення концепту ВІЙНА В УКРАЇНІ дозволить глибше зрозуміти процеси трансформації сучасної мовно-мовленнєвої та концептуальної картини світу.

Список літератури:

1. Виступ Порошенка на Генасамблеї ООН: повний текст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.segodaya.ua/politics/vystuplenie-poroshenko-na-genassamblee-oon-polnyy-tekst-1057429.html>.
2. Виступ Порошенка на Генасамблеї ООН: повний текст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.segodaya.ua/politics/vystuplenie-poroshenko-na-genassamblee-oon-polnyy-tekst-1174436.html>.
3. Виступ Президента України під час 53-ї Мюнхенської конференції з питань безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-pid-chas-53-yi-myunhenskoji-konfe-40074>.
4. Гібридна війна, яку веде РФ, поступово перетворюється у повномасштабну Світову гібридну війну – Президент на 54-й Мюнхенській конференції з безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/gibridna-vijna-yaku-vede-rf-postupovo-peretvoryuyetsya-u-povnomasshtabnu-svitovu-gibridnu-vijnu>.
5. Кузнецова І.В. Вивчаючи стилістику: Посібник-практикум / І.В. Кузнецова. – Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2011. – 132 с.
6. Лотоцька К. Стилістика англійської мови: Навч. посібник / К. Лотоцька. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 254 с.
7. Мацько ЛІ. Риторика [Електронний ресурс] / ЛІ. Мацько, О.М. Мацько. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/ritorika/ritorika_-_olynik_ob.
8. Мюнхен – 2018: промова Порошенка, Росія у «вісі зла» та пацифіст Габріель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espreso.tv/article/2018/02/20/myunkhen_2018_promova_poroshenko_rosiya_u_quotvisi_zlaquot_ta_pacyfist_gabriel.
9. Найважче вже позаду, Україна витримала випробування, але точку неповернення ми ще не пройшли, – Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ua.censor.net.ua/video_news/452483/naivajche_vje_pozadu_ukrayina_vytrymala_vyprobuvannya_ale_tochku_nepovernennya_my_sche_ne_proyishly.
10. Понад 60% громадян України підтримують політико-дипломатичне врегулювання на Донбасі, – Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.censor.net.ua/v3091157>.
11. Порошенко: Військовий сценарій повернення Донбасу загрожує повномасштабною війною з РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ar.volyn.ua/2018/10/01/poroshenko-vijskovyj-stsenarij-povernennya-donbasu-zagrozhuye-povnomasshtabnoyu-vijnoyu-z-rf/>.
12. Порошенко у Мюнхені пояснив, що таке «руський мир» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/war/10010672-poroshenko-u-myunheni-poyasniv-shcho-take-russkiy-mir.html>.
13. Порошенко: Я відкидаю дві крайності на шляху до миру: щодо ура-патріотичної ідеї авантюрного військового наступу і капітуляції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.censor.net.ua/n3069045>.
14. Рахманін С. Війна: обличчям до життя [Електронний ресурс] / Сергій Рахманін. – Режим доступу: <https://dt.ua/internal/viyna-oblichchyaam-do-zhittya-.html>.
15. У документах саміту НАТО вперше продемонстровано, що Росія – це агресор, – Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.censor.net.ua/n3076429>.
16. Україна є щитом і мечем Європи – Президент закликав не послаблювати санкції проти Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ye-shitom-i-mechem-yevropi-prezident-zaklikav-ne-po-45854>.
17. Yost David S. Debating security strategies [Електронний ресурс] / David S. Yost // NATO Review. – 4. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue4/english/art4.html>.

Добош О.С., Сабан О.В.

Национальный университет «Львовская политехника»

КОНЦЕПТ ВОЙНА В УКРАИНЕ УСТАМИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАИНЫ ПЕТРА ПОРОШЕНКО

Аннотация

В статье рассмотрен концепт ВОЙНА В УКРАИНЕ в пределах политического дискурса. Проанализированы политические речи президента Украины Петра Порошенко. На их основе выяснены особенности исследуемого концепта в условиях агрессии Российской Федерации в Украине. Выделены модели, положенные в основу метафорического представления этого концепта. Очерчено перспективы последующего исследования.

Ключевые слова: концепт, метафора, модель, политическая речь, политический дискурс.

Dobosh O.S., Saban O.V.

Lviv Polytechnic National University

THE CONCEPT OF WAR IN UKRAINE IN THE SPEECHES OF THE PRESIDENT OF UKRAINE PETRO POROSHENKO

Summary

The present paper examines the concept of WAR IN UKRAINE within the boundaries of the political discourse. Political speeches of the President of Ukraine Petro Poroshenko are analysed. Specific features of this concept at the time of Russian Federation aggression in Ukraine are outlined. Existing models of metaphoric representation of the given concept are singled out as a result of thorough examination of the collected data. The perspectives of further studies are outlined.

Keywords: concept, metaphor, model, political speech, political discourse.